

L'ànguila (Aquila)

(ALDC, VII, 1568. L'ànguila)

L'ànguila és un “ocell rapinyaire de la família dels accipítrids, que destaca per la grandària, el vol potent i l'agudes visual” (DIEC); alguns inf. parlen de “ocell (aucell) de rampinya” 20, 95, 109 (der. de *rapinyar* < *rapinar* × suf. *-inyar* de *esgatinyar*, *furguinyar*, etc., format sobre *rapina* [< llat. RAPĪNA, der. de RĀPĒRE ‘arrabassar’] amb dilació de nasal). Àguila (s. XIII) és mot mig savi pres del llat. AQUĪLA (cf. cast. *águila*, oc. *agla*, port. *águia*, gall. *aguia/aiga*, fr. *aigle*), usat sovint junt amb un determinant que generalment precisa el seu tipus preferent de presa: àguila (o àliga) *taupera* 41 (els talps); ~ *gallinera* 41, 104, 136 (les gallines); ~ *conillera* 45 (els conills), com el *bobó* 102 ‘espècie d'ànguila, nocturna i més petita, que agafa conills’; ~ *serpetera* 45 (les serps), com la *b[κ]anca* 102; ~ *perdiguera* 102, 110, 114, 123 (les perdus i els conills); ~ *ratonera* 185 (← der. del cast. *ratón*) (les rates); ~ *real* 114, 185 o *imperial* 183, la més gran. La var. més estesa és *àliga* (s. XVI), per metàtesi, ajudada per l'atracció de *ala* i pel “fet que *-ic*, *-iga*, és un sufix derivatiu en català, però no ho és de cap manera *-ila*: altres llengües com el castellà i l'italià tenen almenys molts noms de lloc populars en *-ila* (en català inexistent)” (DECat); altres var.: *aila* 163, per pèrdua de la *-g-*; *aguila* 132, 138, amb

accent oxíton, com en arag.; *àlic* 11, pseudoprimitiu de *aligot* 40, 143 (cf. mapa 992), que alterna amb *àliga*, on es pot veure la influència de *ala*, i que designa el mascle (51, 106) o presenta la var. *aleigot* 5; *acla* 7, *m.*, *agla* 4 i *egla/ecla* 1-3, 5, 7, 9 són manlleus a l'oc., potser amb la complicitat del fr. *aigle*; *àqüila* 85 és pres de l'it. *aquila*.

Àliga és una forma tardana, no anterior al s. XVI, que avui ocupa sobretot el Principat on va substituir la tradicional *ànguila*, mantinguda en el bal. (Figuera, 1840) i el val. (O. Pou, 1575; Sanelo, 1802; Escrig, 1851) i que, segons les nostres dades, ens fa dubtar de la informació de Coromines: “De llarg a llarg del País Valencià, en totes les zones muntanyoses, és solament *àliga* el que tinc anotat” (DECat); per al savi etimologista, el prestigi de Fabra, que donava prioritat a *ànguila*, hauria contribuït a un major ús literari de *ànguila*. Àrees marginals s'han decantat per la interferència: ross. *egla/ecla* (← oc.); alg. *àqüila* (< it.). Quant a l'alg., cal dir que l'espècie està extingida i que ara, per via escolar, s'usa l'italianisme, però que abans s'emprava el mot *àbil*, pres del sard *abile* (< AQUĪLA) (Caria, 2006: 27-28).

Són mots normatius *ànguila* i *àliga*, des del DOrt, 1917.

